

ŠOLSKI CENTER VELENJE
Elektro računalniška šola Velenje
Trg mladosti 3, 3320 Velenje

MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA

Slovanski bogovi in poznavanje le-teh v Šaleški dolini

Tematsko področje: ZGODOVINA

Avtor:
Matic Hudovernik, 3. letnik

Mentorica:
Petra Mastnak, prof. zgodovine in filozofije

Velenje, 2012

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Elektro in računalniški šoli Velenje.

Mentorica: Petra Mastnak, prof. zgodovine in filozofije

Datum predstavitve: april 2012

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

- ŠD Elektro in računalniška šola Velenje, 2011/12
- KG bogovi/ zgodovina/ Slovani/ verovanje/ poganstvo
- AV Hudovernik, Matic
- SA Mastnak, Petra
- KZ Trg mladosti 3, 3320 Velenje, SLO
- ZA Šolski center Velenje, Elektro in računalniška šola
- LI 2012
- IN Slovanski bogovi in poznavanje le teh v Šaleški dolini
- TD raziskovalna naloga
- OP VI, 7 s, 4 tab., 18 graf.
- IJ sl
- JI sl/en

Za raziskovalno nalogo »Slovanski bogovi in poznavanje le-teh v Šaleški dolini« s področja zgodovine sem se odločil iz radovednosti in zanimanja. Poleg tega me je zanimalo, koliko ljudi v Šaleški dolini še pozna prastare običaje naših prednikov. V nalogi sem se osredotočil na slovanske bogove, konkretno na vzhodnoslovanske, zahodnoslovanske in baltiške. Tako sem se odločil, ker smo Slovenci prevzemali bogove tako enih kot drugih narodov. To je dokazano na podlagi tega, da so v Sloveniji odkrili svetišča Peruna in še nekaterih drugih vzhodno slovanskih bogov. Poleg tega imamo pri nas tudi ostanke baltiških bogov, kot je na primer Živa. Pri raziskovanju sem si pomagal z različnimi hipotezami in metodami. Na osnovi anketiranja sem ugotovil, da se ljudje zavedajo, da je krščanstvo prevzelo veliko stvari iz poganstva. A poleg tega le malokdo ve kaj dosti o verovanju prednikov. Nato sem se posvetoval s staroversko župo Nirkman ter v raziskovalni nalogi uporabil intervju z njihovim predstavnikom Nejcem Petričem.

KEY WORD DOCUMENTATION

ND School of Electrical and Computer Engineering, Velenje
CX gods/ history/ Slavs/ religion / paganism
AU Written by Hudovernik, Matic
AA Mastnak, Petra
PP Trg mladosti 3, 3320 Velenje, SLO
PB School Center Velenje, School of Electrical and Computer Engineering
PY 2012
TI Slavic gods and awareness of them in the Šalek valley
DT research work
NO VI, 7 p., 4 tab., 18 fig.
LA sl
AL sl/en
AI

Out of curiosity and interest I decided to do a research about "Slavic gods and awareness of them in the Šalek valley". Also, I was curious about how many people are acquainted with ancient traditions of our ancestors. In the research thesis I focused on Slavic gods, especially on the East/West-Slavic and Baltic gods. That Slovenian people were taking over the gods from both nations is proved by the fact that in Slovenia Perun shrine and shrines of some other Eastern Slavic gods have been discovered. In addition, we have also the remains of some Baltic gods, such as Živa. In my research I used various hypotheses and methods. Based on interviews, I realized that people are aware, that Christianity took over many things from the Gentiles. But only few people are deeper acquainted with the beliefs of our ancestors. I also consulted and did an interview with Nejc Petric, who is a representative of pagan community Nikrman.

Kazalo vsebine

<u>UVOD</u>	1
<u>NAMEN</u>	1
<u>HIPOTEZE</u>	1
CILJI RAZISKOVANJA IN POTEK	2
<u>PREGLED OBJAV</u>	3
OSTANKI POGANSTVA	3
<u>PISNI VIRI JUŽNIH IN VZHODNIH SLOVANOV</u>	3
<u>PISNI VIRI ZAHODNIH SLOVANOV</u>	4
<u>ARHEOLOŠKI OSTANKI</u>	4
<u>FOLKLORNI VIRI</u>	4
<u>VZHODNO SLOVANSKA MITOLOGIJA</u>	5
<u>STVARJENJE SVETA</u>	5
BOGOVI VZHODNIH SLOVANOV	6
SVAROG	6
<u>PERUN</u>	6
<u>VELES</u>	6
<u>JARILO IN MORANA</u>	7
<u>DAŽBOG</u>	7
<u>STRIBOG</u>	8
<u>HORS</u>	8
<u>MOKOŠ</u>	8
<u>LADA</u>	9
NEKATERI BOGOVI ZAHODNIH SLOVANOV	9
<u>SVETOVID</u>	9
<u>RADEGAST</u>	9
<u>ŽIVA 10</u>	
<u>SLOVENSKA BOGOVA KRESNIK IN KURENT</u>	10
<u>KRESNIK</u>	10
<u>KURENT</u>	10
<u>SLOVANSKA MITOLOŠKA BITJA</u>	11
<u>SLOVANSKO DOJEMANJE ČASA IN PRAZNIKI</u>	14
<u>VRAČI, SVEČENIKI</u>	15
<u>ČAŠČENJE PREDNIKOV IN POGREBNI RITUALI</u>	15
<u>METODOLOGIJA</u>	16
<u>IZSLEDKI IN RAZPRAVA</u>	17
<u>PREGLED ANKETIRANCEV</u>	17
<u>REZULTATI PRVEGA VPRAŠANJA</u>	18
<u>REZULTATI DRUGEGA VPRAŠANJA</u>	19
<u>REZULTATI TRETJEGA VPRAŠANJA</u>	20
<u>REZULTATI ČETRTEGA VPRAŠANJA</u>	21
<u>REZULTATI PETEGA VPRAŠANJA</u>	22
<u>REZULTATI ŠESTEGA VPRAŠANJA</u>	23
<u>REZULTATI SEDMEGA VPRAŠANJA</u>	24
<u>REZULTATI OSMEGA VPRAŠANJA</u>	25
<u>INTERVJU</u>	26
RAZPRAVA	28
<u>SKLEP</u>	29
POVZETEK	30
ZAHVALA	31
PRILOGA	32
VIRI IN LITERATURA	34

Kazalo GRAFOV

GRAF 1: SPOL ANKETIRANCEV	17
GRAF 2: STAROSTNA SKUPINA UDELEŽENCEV	17
GRAF 3: IZOBRAZBENI STATUS	17
GRAF 4: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (1. VPRAŠANJE)	18
GRAF 5: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (1. VPRAŠANJE)	18
GRAF 6: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (2. VPRAŠANJE)	19
GRAF 7: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (2. VPRAŠANJE)	19
GRAF 8: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (3. VPRAŠANJE)	20
GRAF 9: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (3. VPRAŠANJE)	20
GRAF 10: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (4. VPRAŠANJE)	21
GRAF 11: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (4. VPRAŠANJE)	21
GRAF 12: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (5. VPRAŠANJE)	22
GRAF 13: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (5. VPRAŠANJE)	22
GRAF 14: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (6. VPRAŠANJE)	23
GRAF 15: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (6. VPRAŠANJE)	23
GRAF 16: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (7. VPRAŠANJE)	24
GRAF 17: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (7. VPRAŠANJE)	24
GRAF 18: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA STAROST (8. VPRAŠANJE)	25
GRAF 19: PRIKAZ ODGOVOROV GLEDE NA IZOBRAZBO (8. VPRAŠANJE)	25

Kazalo TABEL

TABELA 1: PISNI VIRI PRED RAZPADOM	3
TABELA 2: PISNI VIRI JUŽNIH IN VZHODNIH SLOVANOV	3
TABELA 3: PISNI VIRI ZAHODNIH SLOVANOV	4
TABELA 4: POMEMBNEJŠI PRAZNIKI	15

Kazalo SLIK

SLIKA 1 – SVETOVNO DREVO	5
SLIKA 2 – SVAROG	6
SLIKA 3 – VELES	6
SLIKA 4 – DAŽBOG	7
SLIKA 5 – MOKOŠ	8
SLIKA 6 – SVETOVID	9
SLIKA 7 – KOLOVRAT	15

UVOD

Slovani so bili sprva skupen narod, ki je živel med Vislo, Dnjeprom in Prutom. Zaradi nenehnih napadov Gotov, Hunov in Avarov so se v 6. stoletju pričeli preseljevati in tvoriti prve slovanske države. Te države lahko razdelimo v dve skupini. Slovane, ki so se naselili v okolici Baltskega morja, in Slovane, ki so se naselili med turškimi in tatarskimi ljudstvi juga.

Zaradi nesoglasja slovanskih skupin sprva niso imeli skupnega panteona. Ob nastanku držav pa se je le-ta počasi pričel porajati; med njimi tudi panteon prvega pokristjanjenega vladarja Kijeva Rusa Vladimirja. A zaradi sosednjih krščanskih držav se je le-ta ta obdržal komaj 10 let.

V nasprotju so države na Baltskem morju ostale poganske dlje časa. Tam se je dokončen padeč poganstva zgodil v 12. stoletju s padcem otoške utrdbe Arkone in požigom Svantevidovega templja.

1.1 Namen

Namen raziskovalna naloga je, da ugotovim koliko znanja oziroma zavedanja imajo prebivalci Šaleške doline o slovanskem poganstvu. Zanimalo me je tudi njihovo poznavanje izvora slovanskih imen in praznikov. Da bi to raziskal, sem uporabil metodo anketiranja.

Nadalje sem ob opazovanju rezultatov pričel iskati možnosti, kako bi se znanje ljudi glede slovanske mitologije v Velenju povečalo. Zato sem se povezal s skupino slovanskih poganov ter naredil intervju s predstojnikom ene njihovih žup Nejcem Petričem. Raziskal sem tudi učni načrt osnovnih in srednjih šol, koliko časa namenijo pri predmetu zgodovina slovanski mitologiji. Raziskal sem področje, ki me je zanimalo, in si tako ustvaril boljše predstave o poganstvu danes.

1.2 Hipoteze

1. V Velenju ne deluje nobena skupina, oziroma društvo, ki se ukvarja s pogansko vero.
2. Ljudje ne vedo, da se slovanski prazniki prekrivajo in enačijo s krščanskimi.
3. Ljudje ne poznajo bogov slovanske mitologije
4. Starejši ljudje bolje poznajo poganstvo kot mlajši.

1.1. Cilji raziskovanja

1. Analizirati literaturo in vire, ki opisujejo slovansko poganstvo.
2. Pregledati literaturo, ki bi natančneje opredelila vzhodno in zahodno slovanstvo.
3. Raziskati glavne bogove obeh glavnih smeri slovanskega verstva.
4. Raziskati poganska mitološka bitja ter slovansko dojetje časa.
5. Narediti in razdeliti anketo o slovanskem poganstvu.
6. Narediti vpogled v šolski učni načrt in se seznaniti s slovenskimi poganskimi društvi ter njihovim napredkom preko intervjuja.

2. Pregled objav

2.1. Ostanki poganstva

Slovanov do razpada njihove pradomovine in razseljevanja prastara ljudstva Evrope niso poznala. Slovani so bili v tem času nepismeni in so živeli v različnih plemenih, katera med seboj niso bila povezana. Edino poznano delo tistega časa, ki jih omenja, je Herodotova knjiga zgodovine. Pozneje so se v mitološkem izročilu razdelili na jugovzhodne Slované in zahodne Slované. To pomeni, da so imeli južni in vzhodni Slované skoraj enak panteon, zahodni Slované pa so se v tem malo razlikovali.

Ko se je pojavilo krščanstvo, je poskušalo na krvavi način porušiti svetišča in zatreti poganstvo. Slednje jim ni uspelo, saj so skozi čas mnogi poganski bogovi postali krščanski svetniki. V tem poglavju bom navedel, kateri so glavni viri raziskovalcev pri rekonstrukciji staroverstva.

2.1.1. Pisni viri južnih in vzhodnih Slovanov

Nepismenost med Slované je bila prisotna vse do prihoda Cirila in Metoda na področje Spodnje Panonije. Meja južnih in vzhodnih Slovanov je segala do mej Bizantinskega cesarstva, ki je bil v tistem času prestolnica krščanstva. Zaradi krščanske nestrpnosti do drugih ver in neznanja slovanskih jezikov so ti zapisi zelo oskrunjeni.

Pisatelj (narodnost)	Delo	Kaj opisuje o slovanski mitologiji	Bogovi – bitja	Čas
Prekopij (Bizanzinec)	Bellum Gothicum	- opisovanje verovanja južnoslovanskega plemena	En bog gromovnik; vile in demoni	1. st.
Nestor	Slavic Primary Chronicles	- omemba bogov na pogodbah - Hipatijski zakon (primerjava bogov kovaštva in ognja Hefajsta in Svaroga) - panteon princa Vladimirja	Perun Veles Svarog Dažbog Hors Stribog Mokoš	9. - 12. st.

Tabela 1: Pisni viri, ki omenjajo vzhodno in južnoslovansko vero

2.1.2. Pisni viri zahodnih Slovanov

Pri zahodnih Slovanih se je verovanje najdlje ohranilo, saj so bili tehnološko najbolj razviti. Vendar je pri njih prav tako velik problem predstavljal vpliv krščanstva, ki prihajal iz Frankovske države, ki je že bila pod žezlom krščanstva. Zato imamo tudi za to področje slabo ohranjene vire.

Pisatelj (narodnost)	Delo	Kaj opisuje o slovanski mitologiji	Bogovi - bitja	Čas
Thietmar Marseburški (Nemec)	Prigode Thietmara Marseburškega	- mesto Radegast in glavni tempelj posvečen Svetovidu	Svetovid	10. st.
Helmold (Sakson) 2.3.3. G e	Chronica Slavorum	- zgodovina pokristjanjevanja zahodnih Slovanov	Črnobog Živa Perun Svantevit	12. st.
Sax Gramatikus (Daneč) a	Gesta Danorum	- padec Arkone	Svantevit Rugievit Porewit Porentius	12. st.
Otto Bamberški(nemec)	Biografija svetega Otta	- vojaška odprava pokristjanjenja	Triglav Gerovit	12. st.

Tabela 2: Pisni zgodovinski viri, ki omenjajo zahodnoslovansko vero.

2.1.3. Arheološki ostanki

Dolgo časa so raziskovalci menili, da Slovani niso imeli svetišč ter so opravljali svoje kulte v naravi (griči, gaji, hrasti), v katerih so arheologi našli ostanke oltarjev in žrtvenikov. Vendar so po rekonstrukciji virov našli ostanke mnogih svetišč predvsem v zahodnoslovanskih deželah. V knjigi Damjana Osovca je navedeno veliko svetišč, med njimi je bilo največje postavljeno v Arkoni.

Eden izmed hramov je bil namenjen Svantovitu v mestu Arkona (Nemčija). Ta je stal v sredini mesta ter je bil okrašen s krasnim grobo obarvanim reliefom iz lesa, ki je predstavljal najrazličnejše predmete. Hram je imel le ena vrata. Ko si stopil skozi njih, si zagledal ogromen kip s štirimi glavami (Osovec, 1991).

2.1.4. Folklorni viri

Največ ostankov se je ohranilo med kmečkimi prebivalstvom, ki so poganske običaje prenesli v krščanstvo. Tako še danes poznamo nekatera poganska bitja in praznike.

2.2. Vzhodno slovanska mitologija

Vzhodni in južni Slovani so imeli podobne bogove in verovanje. Na to je verjetno vplivala skupna vojna proti Bizantinskemu cesarstvu. Njihova glavna božanstva so bila prvič omenjena v Vladimirjevem panteonu, a kasneje so tem dodali še nekaj drugih bogov. Med temi so pomembnejši Lada, Morana in Jarilo.

2.2.1. Stvarjenje sveta

Po bolgarskem in srbskem verovanju je bog po koncu stvarjenja zapustil zemljo in se preselil na nebo, ko so ljudje začeli grešiti in preklinjati božanstvo. Da gre res za prvotno personifikacijo neba, kažejo izrazi, v katerih beseda bog pogosto pomeni »nebo« in tudi »kamorkoli greš, imaš boga nad seboj«.

Mit govori, da je raca iz globin morja prinesla velik Alatirov kamen. Ta kamen je vseboval veliko magično moč, zato ga je raca skrila v svojem kljunu. Ko je Svarog našel raco, je izrekel stavek, ki je povzročil, da je kamen zrastel ter postal tako velik, da ga raca ni več mogla držati. Kmalu je kamen postal velik kot gora in posrednik med bogovi in ljudmi. Ko je to Svarog videl, se je odločil, da noben človek ne sme vedeti nič o kamnu. Močno ga je udaril s kladivom, toda udarec je pustil le iskre, iz katerih so bili ustvarjeni prvi bogovi. Raca se je nato spremenila v veliko črno kačo, ki je bila poslana, da bi uničila kamen. Priplazila se je do njega in ga potegnila na dno. Kamen je padel iz nebes in tako postal dežela smrtnikov. Posledice padca so črne iskre, s katerimi je bila rojena temna sila sveta. Nastal je boj med novorojenimi bogovi in kačo. Toda bogovi so bili premagani in kmalu je sonce bilo prekrito s kačo. Premagani so odšli v nebeško kovačnico, kamor jim je sledila kača. Ko je Svarog to videl, je zagrabil kačin jezik in jo udomačil tako, da se je ovila okoli zemlje ter jo držala nad gladino. Po tej zmagi je Kitovrast zasnoval tempelj okoli kamna z najbolj svetim delom oltarjem, kjer bo Svarog poslej govoril z ljudmi. Od takrat ta sveti kamen pripisujejo Svarogu in je v tem pogledu ustvarjalec živega sveta.

Medtem je Svarog ustvaril tudi Svargo, nebeško deželo, kjer naj bi živeli predniki Slovanov po smrti. Verjame, da so bile zvezde na nebu oči praočeta, ki je opazoval iz modre Svarge nad slovanskimi zemeljskimi ljudmi. Poleg mita o kamnu se le ta velikokrat zamenja z vejico, ki zraste v veliko svetovno drevo. Kača pa se nazadnje ovije okoli zemlje ter jo drži nad gladino morja; in vedno, ko se kača premakne, se zemlja strese.

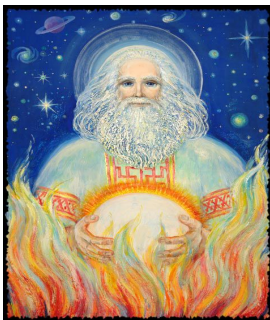
<http://www.paganspace.net/group/knowthyself/forum/topics/1342861:Topic:236882>

Slika 1: Svetovno drevo

2.2.2. Bogovi vzhodnih Slovanov

Kot sem že predhodno omenil, je bil Svarog oče vseh bogov. Ti so se zaradi tega imenovali Svarožiči.

2.2.2.1. Svarog

Slika 2: Svarog

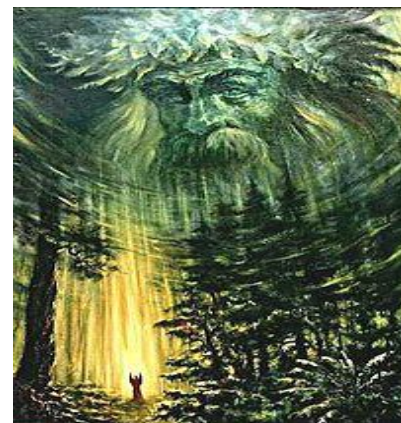
Slovani so Svaroga videli kot boga kovaštva, zakonov in ognja. Poleg tega je bil tudi stvarnik sveta, ki se je po tej nalogi poenotil z nebom. Na kaj nam kaže povezava z besedo Svargo oziroma nebom? Arheoloških zapisov o njem je malo in so predvsem v ruskem jeziku. Bil je tudi oče drugim bogovom – svarožičem. To potrди, da beseda svaroživ pomeni Svarogov otrok.

2.2.2.2. Perun

Perun je bil po očetu Svarogu kralj bogov. Njegovo ime pomeni strela, kar nam pove tudi, da so si ga Slovani predstavljali kot gromovnika in zaščitnika ljudi. Kot bog bojevnikov je bil tudi največji in najmočnejši ter s svojo divjo svetlo brado, nevihtno sekuro in vozom, ki ga vlečeta dve kozi, spominjal na skandinavskega Thora. To dejstvo še potrди Veles, ki je v podobi zmaja predstavljal njegovega največjega sovražnika, s katerim se je nenehno boril in ga preganjal. Po pokristjanjenju je postal sveti Elijah.

2.2.2.3. Veles

Veles je bog zemlje, vode in podzemlja. Njegovo ime pomeni podobe pokojnikov. Je izzivalec in tat svojega brata Peruna, s katerim se bori v podobi zmaja. Njegova upodobitev je bila žival zmaj, kar pomeni, da je bil Veles tudi bog zvijačnosti, skrivnosti, magije in živih bitij. Poleg tega je bil tudi vladar mrtvih ter stražar prehodov sveta živih in mrtvih. V krščanstvu se je njegova vloga razdelila med Satana, svetega Blaža in svetega Nikolaja.

Slika 3: Veles

2.2.2.4. Jarilo in Morana

Jarilo je Perunov izgubljeni deseti sin, rojen v februarju na veliko noč. Na isto noč je ukraden in odpeljan v podzemlje, kjer ga vzgoja Veles. Tam straži drobnico do spomladi, ko se vrne iz podzemlja, preko morja prinašajoč spomlad in plodnost deželi.

Prva, ki opazi njegov prihod, je Morana (boginja zime in narave), hčerka Peruna in Jarilova polsestra. Zaljubita se ter poročita. Božanska poroka med bratom in sestro je praznovana poleti (praznik Kupala). Sveto združenje bogov, rastlinja in narave privede blagoslov zemlje ter začasni mir med Perunom in Velesom, mir med nebesi in podzemljem. Živali se pripravljajo za blagoslovljeno žetev, ki bo prišla pozno poleti.

Toda, ker je Jarilovo življenje vezano na rastlinski cikel, mora po žetvi umreti, zato ga Morana ubije. Smrt je obredno žrtvovanje, kjer Morana uporabi Jarilovo telo, da si zgradi novo hišo. Brez moža se nato spremeni v staro, strašno in smrtonosno coprnico, ki ima oblast nad smrtjo, mrazom in zimo. Nazadnje tudi ona umre konec leta. Naslednje leto se mit ponovi.

(<http://en.wikipedia.org/wiki/Jarilo>).

Mit nam razodene, da je Jarilo (pri Slovencih zeleni Jurij, bog rastlinstva, spolnosti in tako skupaj z Morano (Maro) upodobitev letnega časa. Kjer Jarilova vrnitev pomeni pričetek spomladi, njuna poroka poletje in nazadnje Jarilova smrt padec lepe Morane kot boginje narave, ki se preobrazi v hladno, temno boginjo zime in smrti.

2.2.2.5. Dažbog

Dažbog oziroma Dajbog je deževni bog in tudi bog sonca, ki vsak dan jezdi sončno kočijo, v katero so vpreženi trije konji. Eden je zlat, drugi srebrn in tretji diamanten.

Slovani so ga prikazovali kot starca, oblečenega v živalsko kožo, največkrat medvedjo, s spremljevalcem volkom, kateri je tudi njegov simbol. Bil je tudi oče ruskih knezov ter oče človeške rase, kar ga lahko poveže s tem, da je bil sprva človek in mitološki junak. V krščanstvu je postal sveti Samo.

Slika 4: Dažbog

2.2.2.6. Stribog

Stribog je slovanski bog in oče vetrovom osmih smeri; upodabljali so ga kot starca z bojevniškim rogom, ki je imel lastnost zburjanja vetrov. Bil je tudi zaščitnik Lade, katero prinese vsako spomlad na krilih. Skupaj sta premagala Morano, s čimer prineseta ponovno pomlad.

2.2.2.7. Hors

Hors je slovanski bog lune, ki nosi rog, s katerim prebuja divjo naravo v bitjih. Slovanska mitologija ima mnogo zgodb o volkodlakih (ljudeh, ki se v življenju spremenijo v volkove). Eden izmed teh je bil princ Viseslav, ki se je na Horsov klic spremenil v volka. Prav tako je bilo s cesarjem Trajanom, ki je na Horsov klic izvajal zla dejanja ter se skrival pred soncem.

2.2.2.8. Mokoš

Mokosh je bila boginja zemlje. Njene naloge so bile, da je proizvajala nit in vodo življenja. Temu so kasneje pripisali tudi plodnost, poroko, zaščito žensk in vodo. Njen kult je ostal močan vse do 17. stoletja. Zanimivo je, da njeno ime v sanskriščini pomeni Nirvana, oziroma božanstvo blaženosti. Kar je še dodatna povezava s krščansko Marijo.

»Mokoš je verjetno kasnejša in močnejša upodobitev prvotne slovanske boginje »Vlažne mati Zemlje« oziroma »Mati vse Zemlje«. Čaščenje takšnega prastarega božanstva je bilo zelo razširjeno med Slovani in njihovimi sosedi. Kot edina zgodovinsko omenjena ženska boginja ima Mokoš veliko različnih božanskih vlog. Najpomembnejša je plodnost. Med zgodnjo spomladjo je bilo prepovedano udariti po zemlji, saj je bila Mokoš takrat noseča. Prepričanje, da je Mokoš v zemljo vnesla božanstvo, se odraza v nekaterih delih Rusije, Ukrajine in Belorusije v 19. stoletju pri požiranju pečca soli ob poročnih zapriseгах, posuvanje zemlje nad glavo zaprisežencev.«

Slika 5: Mokosh

<http://1000petals.wordpress.com/2010/10/30/mokosh-the-russian-goddess-lakshmi/>

2.2.2.9. Lada

Lada je slovanska boginja lepote in ljubezni ter plodnosti, upodobljena kot dekle z dolgimi zlatimi lasmi, ki nosi z žitom spleteni venec. Kot plodnostna boginja ima Lada svoje letne cikle, ki so prikazani s tem, da živi pozimi v deželah mrtvih ter se na spomlad povrne v deželo živih ter prinese pomlad. Na koncu poletja se Lada povrne v podzemlje. Poleg sonca je povezana tudi z dežjem in vročimi poletnimi nočmi. Po nekaterih virih je žena Svaroga in mati vseh bogov, po drugih pa je Jarilova spremljevalka.

2.2.3. Bogovi zahodnih Slovanov

2.2.3.1. Svetovid

Poimenovan tudi Beli Vid s štirimi obrazi, ki so ga naredili vsevidnega in slišnega. Je baltsko-slovanski glavni bog in bog vojne, plodnosti in številčnosti ter zaščitnik rastlinstva in trgovstva. Od njega so bili odvisni trgovčev uspeh, uspešna žetev in zmaga v bitki.

Glavni tempelj je bil v Arkoni na otoku Rugia v Baltskem morju (Rugen v Nemčiji). Vseboval je ogromen lesen kip Svantevita in rog obilja, ki je bil vsako leto napolnjen s svežo medicino. V templju je bilo tudi preročišče, kjer so prerokovali preko belega konja. Vseboval je tudi bogastvo naroda ter je bil branjen s 300 konjeniki, ki so oblikovali jedro oborožene sile.

Slika 9: Svetovid

2.2.3.2. Radegast

Njegov znak je bikova glava, ki jo nosi na ramenih, ter leteča lastovka na njegovi glavi. Za orožje je imel dvoglavo sekuro. Je zaščitnik popotnikov, trgovcev in tujcev (zavetnik gostoljubnosti). Slovani so verjeli, da če našeneš gosta ali poškoduješ tujca ali trgovca, te Radegast kaznuje. Dobre gostitelja pa blagoslovi, da vedno najdejo prijaznost in gostoljubnost med potovanjem. Čehi so mu tudi pripisovali izum piva, zato je postal tudi pivski bog.

2.2.3.3. Živa

Živa je boginja plodnosti in življenja. Kot ruska boginja Mokoš je tudi Živa povezana z vodo, saj le-ta nosi simbol plodnosti in življenja. Ob pokristjanjenju Slovanov je Živo nadomestila boginja Marija. Prav tako jo omenja Krst pri Savici ter pravi, da je njen hram stal na Blejskem otoku, čemur je še dodaten dokaz, da tam stoji danes Marijina cerkev. Dodatno je to trditev potrdil arheolog Andrej Pleterski.

2.2.4. Slovenska bogova Kresnik in Kurent

Čeprav je dokazano, da so Slovani na našem ozemlju častili tudi druge bogove, sta Kurent in Kresnik kot bogova obstajala samo pri nas.

2.2.4.1. Kresnik

O kresniku se razhaja veliko različnih teorij, ki jih je Jakob Kelemina navedel v svojem delu Bajke in pripovedi slovenskega ljudstva.

»Te ga označujejo kot sončnega junaka ali mitskega kneza Slovanov oziroma sončnega boga. Tako je tudi teorija njegovega imena dvomljiva, saj bi po mnenju Alemka Gluhka pomenil v indoevropskem jeziku koren, **ker oziroma kre 'rasti'**. Po drugi teoriji, ki jo zagovarjata Maja Boškovič in Pavle Merku, je koren besede 'križ', kar nam lahko pojasni, zakaj so Kresniki delovali na križiščih. Sam sem si izbral teorijo Nikolaia Mikhailovega, ki ga je po baltskem poimenovanju ognja »kreso« omenil tudi, da je bil Kresnik slovenski bog ognja. Po tej povezavi je bil enačica vzhodno slovanskega boga Dažboga. Se pravi, da je Kresnik bog ognja in sonca. Da je Kresnik enačica z Dažbogom lahko potrdimo tudi na podlagi tega, da je bil Dažbog ruski knez ter so bili tako vsi ruski knezi njegovi potomci. Ve pa se, da je bil njegov praznik na kresno noč, to je 24. junija.« (Ovsec, 1991).

2.2.4.2. Kurent

Kurent je bajno bitje slovenske mitologije, ki je bil sprva omenjen v folklornih virih v 19. stoletju kot bog veselja in vina. Poleg te omembe kot boga pa ga omenjajo tudi kot mitološko bitje, ki s svojim čarobnim glasbilom ljudi prepričuje k plesu. Vse te vloge ga povezujejo tudi z zavetnikom življenjske vedrosti. Zimo preganja s pomočjo plesa in trušča ter tako prebuja naravo.

Kurent se v današnjem svetu upodablja kot pustna šema na njegov praznik pust, ki je tudi eden izmed redkih nespremenjenih praznikov. Njegov izvor bi naj po mnenju Ivana Grafenaurja bil povezan z ugrofinskim bogom Keretom (Ovsec, 1991).

2.2.5. Slovanska mitološka bitja

Ker je bilo pri Slovanih mnogo različnih mitoloških bitij in junakov sem v tem delu navedel in opisal tiste, ki so pri Slovencih bolje poznani.

Vile (žalik žene)

Bele oziroma lepe žene. Kazale so se kot v belo oblečene ženske z dolgimi svetlimi lasmi. Prebivale so v drevesih, razpokah, votlinah skalnih sten, v bližini studencev, jezer in rek. Imajo zdravilno in preroško moč. Njihov prelep glas lahko hipnotizira človeka (preneha jesti, piti, spati ...). Kdor je vili odvozlal lase, zasenčil njenega otroka, je postala ta vila njegova žena ter sta bila srečna. Toda takoj, ko se ji je mož zlagal, ga je pokončala z lokom. Če bi ji odrezal njene dolge lase, bi vila na mestu umrla.

Rusalka (vodna nimfa)

Rusalka je ženski duh ali vila, ki prebiva v vodi. Po telesnem videzu so kombinacija med človekom (zgornji del) in ribo (spodnji del). Njihov zgornji del je bil blede prosojen in prekrivali so ga dolgi, mokri, zeleni ali zlati lasje, od katerih je bilo odvisno življenje rusalk, saj so v primeru, da so ji jih ostrigli ali posušili, umrle.

Čeprav so bila vodna bitja, so lahko ponoči odšle na bregove in plesale, pele ter se družile z drugimi rusalkami, pri čemer so potrebovale svoj glavnik, s katerimi so lahko pričarale vodo, ko so potrebovale zrak. Če so videle lepega moškega, so ga omrežile s pesmijo in plesom, ga hipnotizirale ter nato potegnile na dno rek.

Vodnik (povodni mož)

Je velik, kosmat in zelen moški duh, ki je prekrit z luskami ter ima namesto nog ribji rep. Prebival je v morju, jezeru, reki ali potoku. Utopil ali ugrabil je vsakega plavalca ali drugega človeka, ki se je preveč približal njegovim dvorom. Pregnati se ga da s pokanjem biča, žvižganjem ali zvonjenjem.

Hostnik (gozdni mož)

Lesnik je moški gozdni duh, ki ščiti divje živali in gozd. Kot gospodar gozda je zelo ponosen, a se velikokrat bori s sovrstniki. Znak so podrta drevesa in prestrašene živali. Gozdarjem in drugim obiskovalcem gozda se prikazuje kot orjaški medved, nevidni hrzajoči konj, jelen, bik.

Čeprav lahko lesnik spreminja lastno podobo, se običajno upodablja kot mož pritlikave velikosti z brado in lasmi iz trave in z repom, kopiti in rogovi. Njegova koža je blede barve ter v modrem odtenku, ker mu po žilah teče modra kri. Čeprav lesnik ni zloben, uživa v prevarah ljudi ter ugrabljanju mladih žensk. Eden njegovih najljubših trikov je, da žrtev z glasovi privabi do svoje votline, kjer jo do smrti zmravljinči. Toda kljub temu je priljubljen, saj pazi na kmetovo žito in na pastirjevo čredo, da se ne izgubi v gozdu. V krščanstvu je postal bolj znan kot zloglasni zeleni lovec, ki ponoči jezdi naokoli.

Zlata ptica (ognjena ptica)

Je magična sijoča ptica iz daljne dežele, ki prinaša blagoslov in pogubo. Opisana je kot ogromna ptica z veličastnim perjem, ki se sveti rdeče, oranžno in rumeno. Perje ne preneha svetiti, tudi če je odstranjeno. Eno pero lahko osvetljuje celotno sobo. Ljudska zgodba pravi, da je zlata ptica letala okoli kraljevega gradu in jedla kraljeva jabolka. Kralj ukaže sinovom, da jo ujamejo. To sinovom spodleti ter ujamejo le eno njeno pero, ki žari v noči.

Palček

Palček je bitje pritlikave postave s starikavim obrazom, dolgo brado in barvno koničasto čepico. Živijo in delajo v rudnikih in so stražarji draguljev, kristalov in dragocenih kovin. Ščitijo in vodijo rudarje do rude. V primeru, da oseba v rudnikih glasno žvižga, pokrije nekemu glavo ali meče kamenje, se škrat hitro razjezi ter osebo potisne v brezno ali nanjo vrže skalo.

Rojenice

Po staremu običaji je tako, da ko se rodi novorojenček, pridejo trije duhovi usode (sojenice) v hišo in sedejo za mizo. Naredijo svojo delo, in sicer prva pod imenom Kloto nasnuje nit življenja, Lachesis nit prede in nazadnje jo Atropos prereže. Njihova napoved je neizpodbitna in jo lahko predrugači le nekdo, ki je posvečen v kozmične skrivnosti.

Zmaj

Ogromno bitje s potezami ptiča, kače in kuščarja, ki bruha ogenj. Je simbol vladarske in življenjske moči. Zmaj je izjemno inteligentna in pametna žival, ki ima izjemno moč in spretnost v magiji. Je pogosto pohlepen do žensk, katere oplodi.

Vampir

Je mrtvec, ki zaradi težkih grehov v grobu ne strohni in pride ponoči izsesavat ljudem kri. Ubije se ga lahko s kolom skozi srce, ognjem ali soncem.

Bavc

Je živali podobno mitološko bitje, ki se skriva v temnih krajih, luknjah ter čaka, da zagradi, odnese in požre svoje žrtve. Toda lahko je pregnan z lučjo in hrupom.

Ajd (velikan)

So staro ljudstvo velikanov, ki živijo v gorah. So predniki ljudi in so tako veliki, da so lahko ljudi nosili v predpasniku. Naselili so se na najvišje gore ter si tam zidali gradove.

Jaga baba (pehtra baba, pehta)

Žensko ostarelo bajno bitje je kot voditeljica duš mrtvih. Ima znanje čarovništva, je strašna in povzroča nevihte, dela sneg. Njeno področje so tudi zdravilna zelišča, zvariki, uroki, palice, klicanje duhov. Ker je bila tudi zelo pametna, je ljudem, ki so ji prinesli primeren dar ali so drugače navezali pozitivne stike z njo, dala veliko nasvetov. Njena vloga je velikokrat tudi svetovanje junakom v mitih.

Volkodlak

Volkodlaki so po ljudskem verovanju ljudje, ki se ob polni luni spremenijo v volka. Preobrazba je lahko namerna (magija) ali nenamerna (ugrizi drugega volkodlaka). Imuni so na staranje in bolezni zaradi stalne regeneracije tkiva, kar bi jim omogočalo skorajšnjo nesmrtnost. Ranljivo imajo predvsem srce in možgane ter so občutljivi na plevel volčja smrt (*Aconitum Lycoctonum*).

Desetnik

Je deseti, deveti, dvanajsti ali trinajsti otrok istega spola ter namenjen v desetino. Žene ga po svetu ter se ne more ustaliti v nobenem kraju ter se ima za posvečenega in ima nadnaravne moči. Pripada boginji Mokoši.

Mora

Njeno ime pomeni v celoti nočna mora. Drugo ime je tudi nočnica. Ponoči se splazi v hišo spečega kot starka z dolgimi kremplji in žarečimi očmi. Se usede na prsi spečega moškega ter se mu prikaže kot prelepa ženska, ki ga muči z poželenjem in mu sesa življenjsko moč. Pred njo so se branili z nožem ob postelji in obešali otrokom amulete.

Domovoj

Domovoj je moški hišni duh, ki je bil majhen, bradat in prekrit z lasmi po celem telesu. Po nekaterih tradicijah naj bi Domovoj prevzel podobo prejšnjega lastnika ter imel sivo brado. Je zaščitnik družine in domačega ognjišča, ki skrbi za dobrobit hiše, ljudi in živine. Živel je za pečjo, v dvorišču ali v hlevu. Zvestemu gospodarju je vestno služil. Celu kradel je od drugih hiš. Zelo se je navezal na družino ter, če je gospodar hiše umrl, celo noč zavijal okoli hiše, če pa je bil gospodar slab, je pomoril vso živino in besno zapustil hišo.

2.2.6. Slovansko dojetje časa in njihovi prazniki

Slovani so leto prikazovali s cikličnim sistemom, oziroma krogom večnega kroženja, ki je bil poimenovan kolovrat oziroma swastika, ki je bil eden najpomembnejših simbolov poganstva. Na podlagi kolovrata so tudi oblikovali tri glavne mesece. Ti so bili pomlad, poletje in zima. Ti so imeli 12 mesecev, ki so trajali od ene polne lune do druge, povprečje so imeli 30 dni. V slovenskem jeziku se ti meseci imenujejo: prosinec, svečan, sušec, mali traven, veliki traven, rožnik, mali srpan, veliki srpan, kimavec, vinotok, listopad in nazadnje gruden.

Slika 6: kolovrat

Prazniki	Datum	Poganski praznik
Božič	25. december	Dažbogov praznik
Ivanje Kupala – Sredoletje	24. junij	poroka med Jarilom in Morano
	22. januar	Velesov praznik
Dan zaljubljenecv – Sinterija	9. marec	Ladin praznik
	20. junij	Perunov dan
Jurijevo	23. april	Jarilova vrnitev iz sveta mrtvih
Vsi sveti	31. oktober	Velesov praznik
Velika noč	21. marec	Velesov praznik

Tabela 4: Čas in imena slovanskih pomembnejših praznikov

2.2.7. Vračí in svečeniški

Žrtvene obrede so opravljali vrači oziroma vešči. Bili so na višji stopnji kot čarovniki oziroma vedomci, saj je njihova moč izvirala iz božje moči. Poleg obhajanja praznikov in žrtvovanja bogovom so imeli nalogo zdravljenja. Bili so izvedenci v zdravilnih rastlinah in živalih ter izdelovalci organskih, rastlinskih amuletov, za katere so verjeli, da odganjajo demone. Najbolj znani so po čarovniških rekih, ki jih je bilo na tisoče in so imeli ogromen pomen pri Slovanih.

»Oni imajo svečenike, ki tudi knezu določajo, da žrtvuje bodisi ženske, ljudi ali živali. Temu, kar oni zahtevajo, se ne more nihče upreti. In takrat svečenik z vrvjo zadavi človeka ali žival kot žrtev bogu.« (Ovsec, 1991).

Za prerokovanje so svečeniki uporabljali konje, preko katerih so se poveljniki odločali o vojni in svetnih zadevah. Ob prihodu krščanstva so postali branilci stare vere in voditelji uporov proti knezom in fevdalizmu. V poznejših časih so se ohranili med ljudmi kot črnošolci, katerim so pripisovali skrivno znanje zdravljenja in stike z nečisto naravo.

2.2.8. Čaščenje prednikov in pogrebni rituali

Veliko elementov slovanskega verovanja se je ohranilo v krščanstvu. Med drugimi tudi vera v dušo, ki odide v Nav (svet mrtvih) štirideset dni po smrti.

Ob bolnem človeku je bila družina pozorna na mnogo znakov (oglašanje sove, škripanje duri). Ko je nazadnje bolnik umrl, so mu zatisnili oči, kajti če bi gledal, bi za seboj potegnil v smrt še koga drugega.

Poleg tega je še danes poznano narekovanje, glasna tožba za umrlim. Po pogrebu mrtvega je sledila sedmina ali osmina, v mnogih krajih pogrebščina. To je pojedina, na kateri udeleženci pijejo in jedo v čast umrlemu.

Slovani so mrtve sprva sežigali, saj so hoteli z ognjem uničiti trupla in preprečiti vračanje duš. Tako so imeli tudi v navadi, da je ob smrti moža žena naredila samomor. Kasneje pa se je zažig spremenil v pokop.

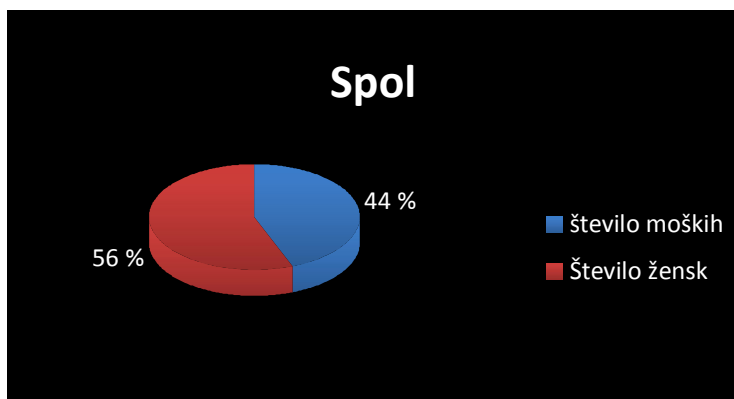
3. Metodologija

Pri raziskovanju sem si pomagal z različnimi metodami raziskovalnega dela. Najprej sem predelal večino literature in spletnih strani. Nato sem sestavil anketo, s katero sem želel ugotoviti poznavanje poganstva med ljudmi Šaleški dolini. Anketni vprašalnik je zajemal 8 vprašanj. Razdelil sem 77 anket ter od tega dobil nazaj vse, se pravi 100 %, od katerih so bile vse veljavne. Anketiral sem ljudi različnih starosti, pogoj pa je bil, da so bili starejši od 15 let. Poleg tega sem se posvetoval s pripadnikom slovenskega poganškega društva Nejcem Petričem. Pogledal sem tudi šolski učni načrt za predmet zgodovina, da bi ugotovil, koliko se dijaki učijo v šoli o slovansem poganstvu. Zbrane podatke sem nazadnje oblikoval in uredil v smiselno celoto.

4. Izsledki in razprava

Z uporabo ankete sem se odločil, da naredim vzorec čim bolj reprezentiven, zato sem v anketo vključil tudi starost, spol in stopnjo izobrazbe.

4.1. Pregled anketirancev

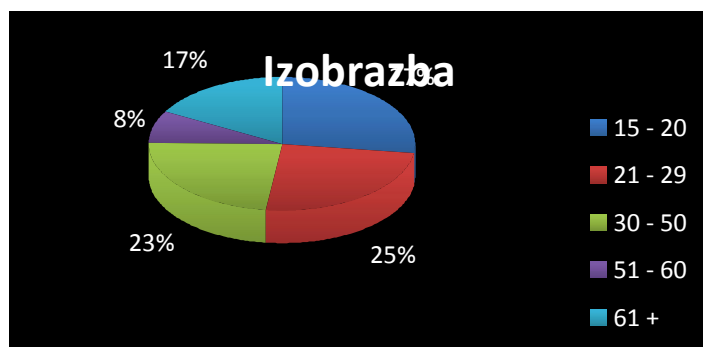
Graf 1: Spol anketirancev

Anketo je reševalo 77 udeležencev. To je 34 moških (44 %) in 43 žensk (56 %).

Graf 2: Starost anketirancev

Anketo so reševali ljudje, starejši od 15 let. Od tega je bilo udeležencev, starih med 15 in 20 let, 21. Od 21 do 29 let jih je bilo 19. Od 30 do 50 let jih je bilo 20. Od 51 do 60 let jih je bilo 11. Starejših od 61 let je bilo 6.

Graf 3: Izobrazba anketirancev

Matic Hudovernik

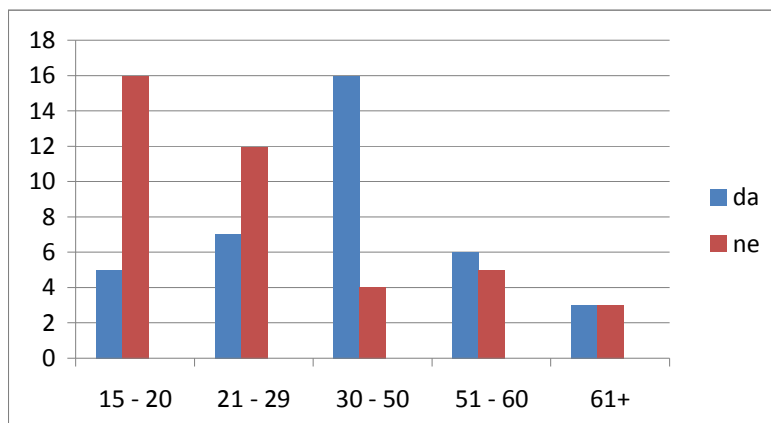
Slovanski bogovi in poznavanje le-teh v Šaleški dolini

Udeležencev z zaključeno osnovno šolo je bilo 21, s poklicno 20, s tehniško šolo ali gimnazijo 18, z višjo 6 in z diplomno oziroma univerzitetno izobrazbo jih je bilo 14.

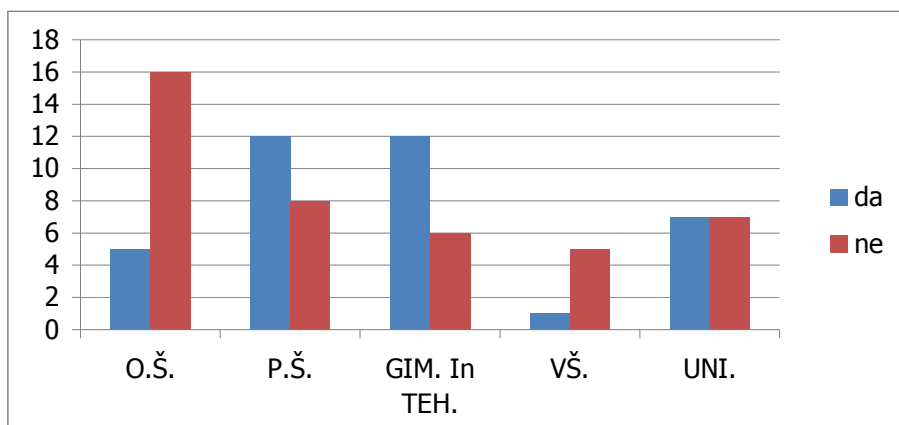
4.1.1.

Rezultati prvega vprašanja

Ali ste že kdaj slišali za staroverstvo – ajdovstvo?

Graf 1: Ali ste že kdaj slišali za staroverstvo? (starostne skupine)

Graf 1: Ali ste že kdaj slišali za staroverstvo? (izobrazba)

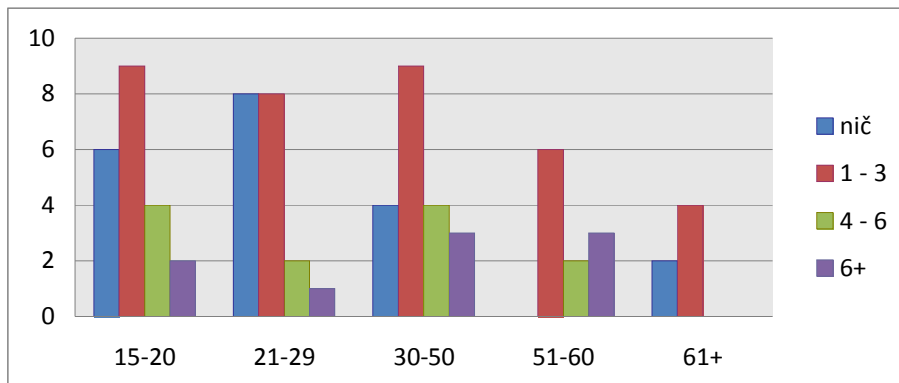
Iz rezultatov prvega grafa je razvidno, da je generacija od 30 let do 50 let najboljše seznanjena s pojmom ajdovstvo, staroverstvo, oziroma je ta pojem že slišala. Mlajše generacije s tem pojmom niso dobro seznanjene ali ga sploh ne poznajo in le redke izjeme ta pojem dobro poznajo.

Vidi se tudi, da so največ vedeli udeleženci, ki imajo dokončano tehniško ali poklicno šolo.

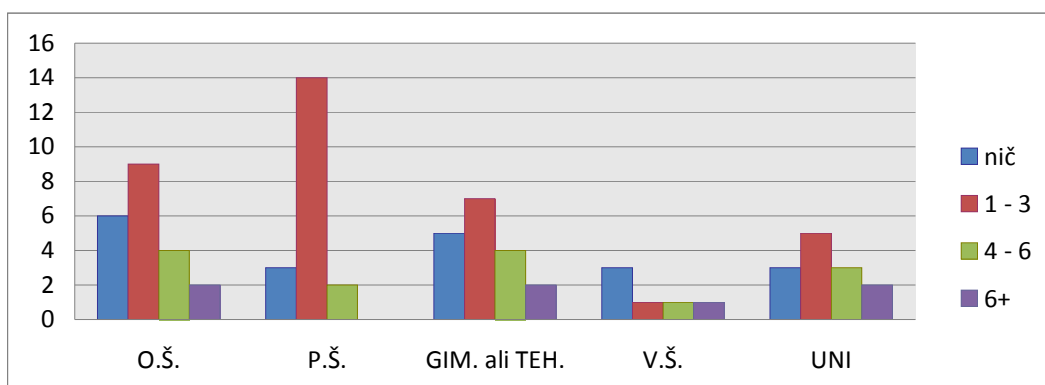
4.1.2.

Rezultati drugega vprašanja

Koliko mitoloških bitij znate naštetati?

Graf 3: Koliko mitoloških bitij znate naštetati? (starostne skupine)

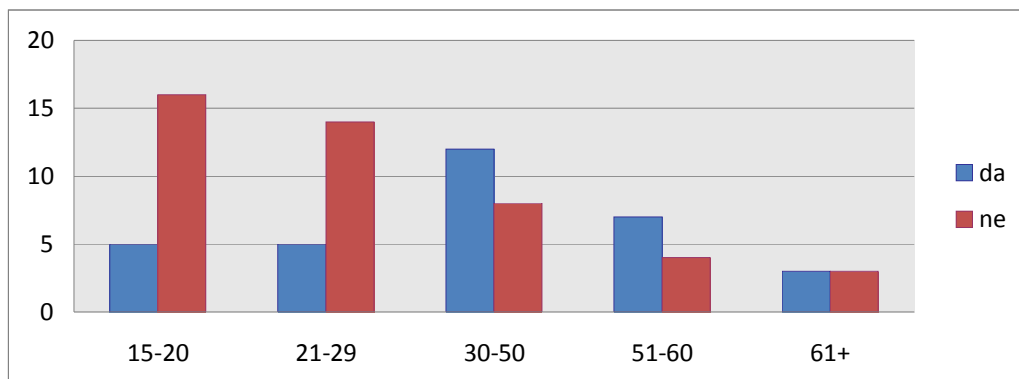
Graf 4: Koliko mitoloških bitij znate naštetati? (izobrazba)

Generacija med 30 in 50 let je bila s to temo najboljše seznanjena. Ljudje v povprečju poznajo 1–3 mitološka bitja, le redki posamezniki več. Najpogosteje so bila omenjena bitja iz 8. naloge, starejše generacije pa so prijetno presenetle z dopisom drugih bogov, kot so Jarilo in Svarog. Večje znanje pri naštevanju mitoloških bitij so pokazali anketiranci z višjo stopnjo izobrazbe, univerzitetno izobrazbo, in sicer pet anketirancev je znalo naštetati več kot 4 bogove.

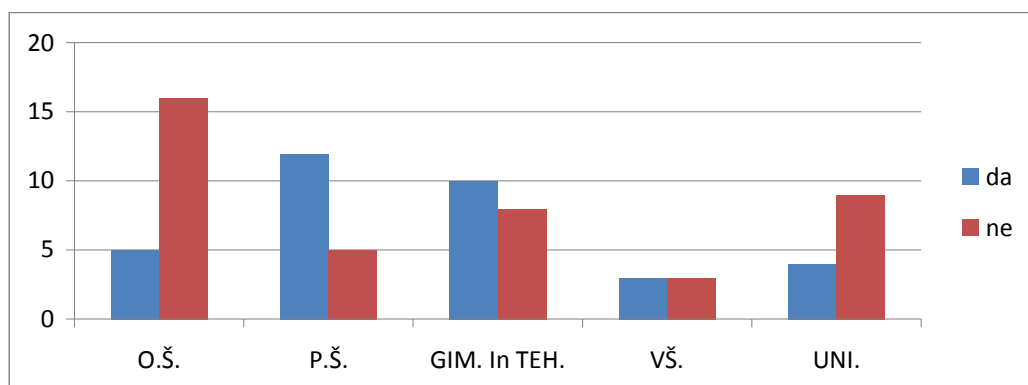
4.1.3.

Rezultati tretjega vprašanja

Ali bi znali naštetati vsaj tri slovanske praznike?

Graf 5: Ali bi znali naštetati vsaj tri slovanske praznike?
(starostne skupine)

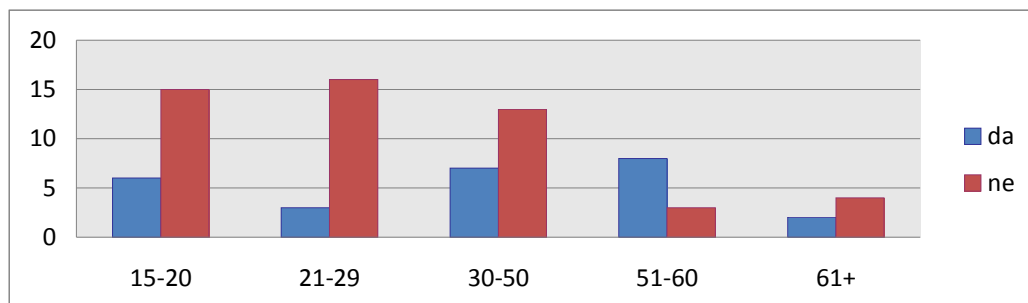
Graf 6: Ali bi znali naštetati vsaj tri slovanske praznike?
(izobrazba)

Anketiranci nad 20 let so znali napisati tri slovanske praznike. Poleg tega so mnogi od teh napisali tudi dva ali več praznikov. Na to vprašanje so najboljše odgovorili anketiranci med 30 in 50 let in tudi anketiranci s srednješolsko izobrazbo. Treba pa je opozoriti na to, da mlajše generacije, se pravi anketiranci med 15 in 20 letom starosti, zamenjuje slovanske in slovenske praznike. Primer temu je Prešernov dan.

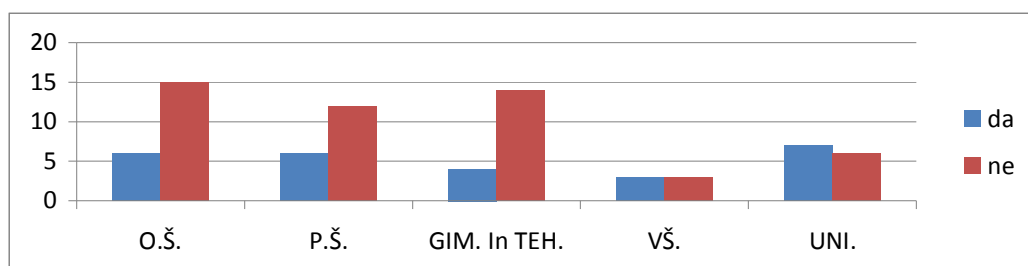
4.1.4.

Rezultati četrtega vprašanja

Ali poznate izraz “mora me je sesala”?

Graf 7: Ali poznate izraz “mora me je sesala”?
(starostne skupine)

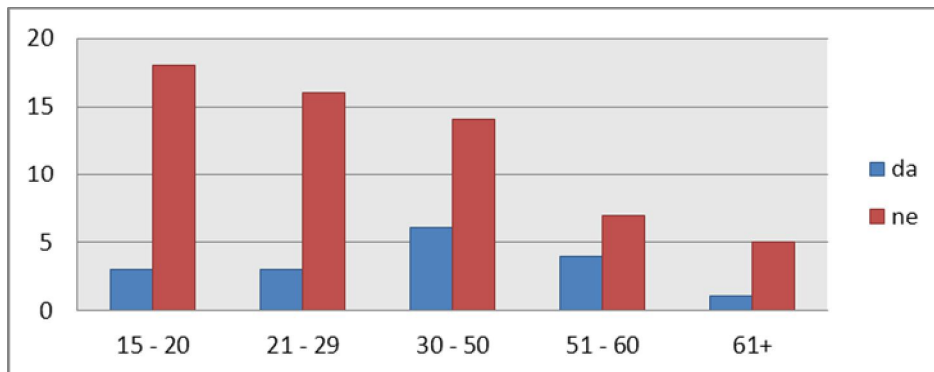
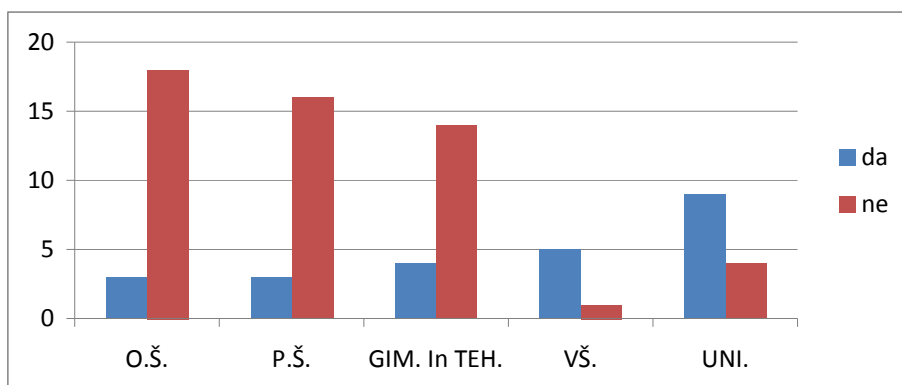
Graf 8: Ali poznate izraz “mora me je sesala”?
(izobrazba)

Anketiranci v večini te fraze ne poznajo. Poznajo jo predvsem starejše generacije. Zanimivo je tudi to, da to frazo pogosto zamenjujejo z nočno moro. Ta odgovor je le delno pravilen, saj v bistvu pomeni, da čutiš med spanjem tesnobo, ki izhaja iz prsi, ter posledično tudi velikokrat oteženo dihaš. Tukaj so se najboljše odrezali izobraženci s končano univerzitetno izobrazbo.

4.1.5.

Rezultati petega vprašanja

Ali poznate še kakšen drug slovanski rek?

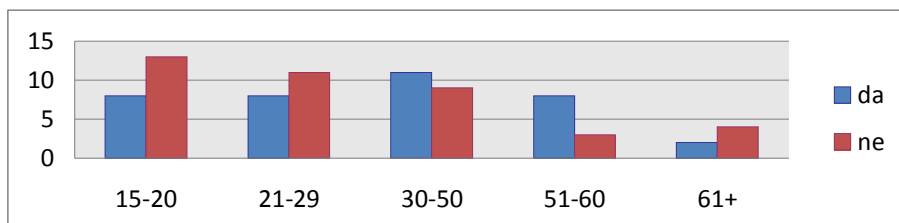
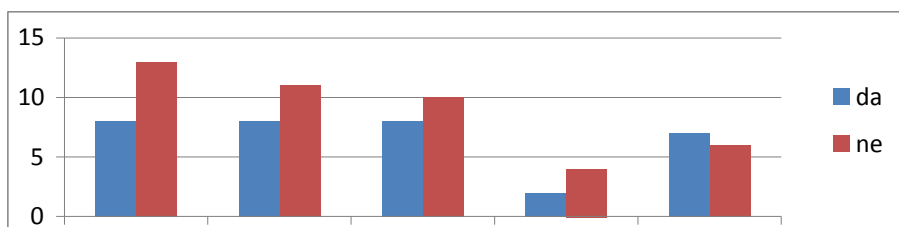
Graf 9: Ali poznate še kakšen drug slovanski rek?
(starostne skupine)Graf 10: Ali poznate še kakšen drug slovanski rek?
(izobrazba)

Anketiranci v večini ne poznajo drugih slovanskih rekov, razen redkih izjem. Najboljše so odgovarjale ženske med 30 in 50 let, ziroma ljudje s končano univerzitetno izobrazbo. Omenjeni reka sta bila »ob kresi se dan obesi« ter »Bogec se krega«.

4.1.6.

Rezultati šestega vprašanja

Ali lahko naštejete tri predkrščanska imena?

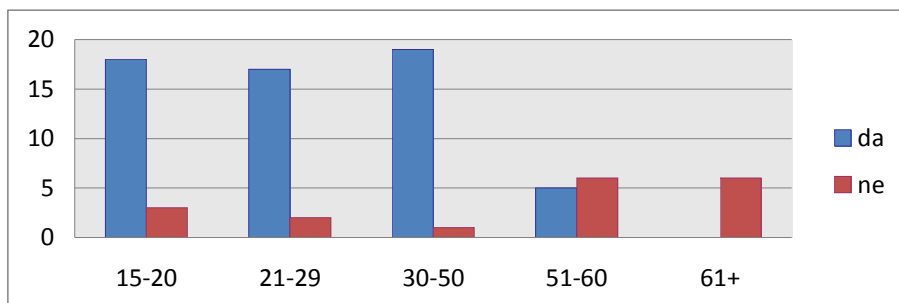
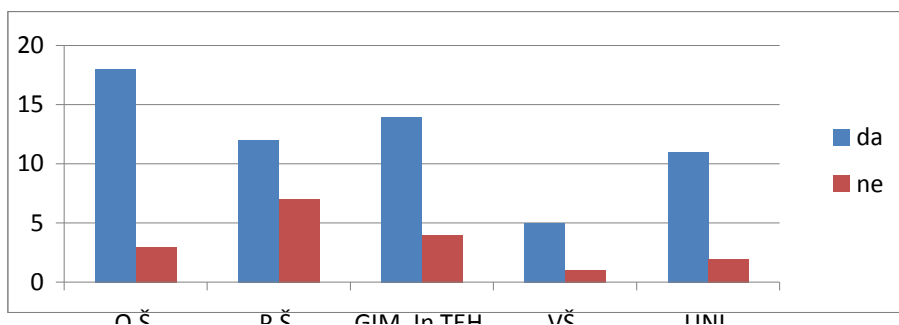
Graf 11: Ali lahko naštejete tri predkrščanska imena?
(starostne skupine)Graf 12: Ali lahko naštejete tri predkrščanska imena?
(izobrazba)

Na to vprašanje so generacije med 30 in 60 let najboljše odgovarjale. Odgovori so bili predvsem imena iz Prešernovega Krsta pri Savici, se pravi Črtomir, Valjhun, Kajtimar. Veliko je bilo tudi imen slovanskih bogov, ki so bila omenjeni pri osmi nalogi. Opazno je, da pri teh pravih odgovorih, za spremembo od prej, prevladujejo mlajše generacije z nedokončano srednjo šolo.

4.1.7.

Rezultati sedmega vprašanja

Od kod je prišlo slovensko ime za božič?

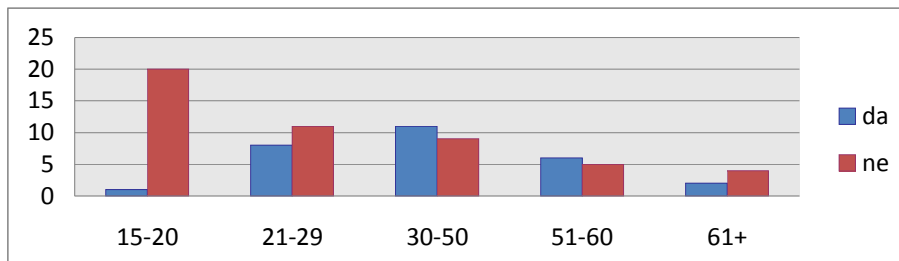
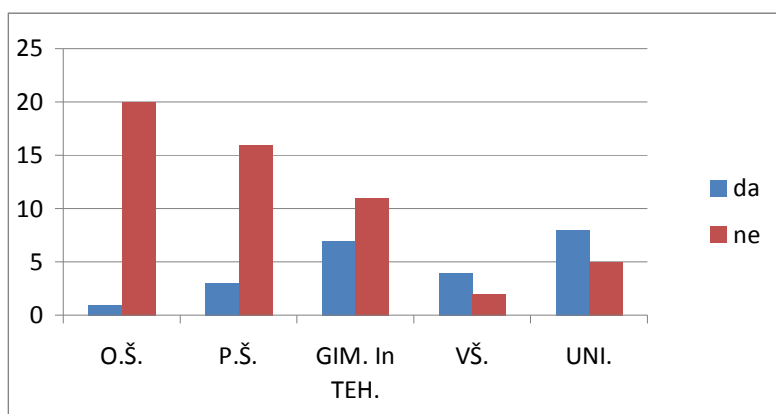
Graf 11: Od kod je prišlo slovensko ime za božič?
(starostne skupine)Graf 12: Od kod je prišlo slovensko ime za Božič?
(izobrazba)

Pri tem vprašanju sem ugotovil, da se ljudje predvsem generacije mlajše od 61 let zavedajo, da božič ni krščanski praznik, temveč je poganski. Tako sem tudi uvidel, da ljudje že vidijo preko zastora krščanstva in tako vidijo, da krščanstvo izvira iz poganskih tradicij in verovanj. Zanimivo je tudi, da se tega zavedajo vse starostne skupine; čeprav manj ljudi, ki so končali nižje poklicno izobraževanje.

4.1.8.

Rezultati osmega vprašanja

Določite lastnosti podanim bogovom?

Graf 13: Določite lastnosti podanim bogovom?
(starostne skupine)

Graf 14: Določite lastnosti podanim bogovom? (izobrazba)

Pri tem vprašanju sem ugotovil, da mlajše generacije z izjemo enega anketiranca ne poznajo veliko slovanskih bogov. Druge generacije pa bogove poznajo sorazmerno dobro. Zanimivo je tudi to, da anketiranci poznajo bitja oziroma manj pomembne bogove, kot so volkodlaki, kurent, Vesna. Ne poznajo pa velikih bogov, kot sta Veles in Perun. Med izobraženci pri tej nalogi in pravih odgovorih prevladujejo gimnazijci in univerzitetno izobraženi.

Rezultati ankete so moje mnenje potrdili, saj sem pričakoval le malo pravilno rešenih anket. Najbolj negativno me je presenetila mlajša generacija dijakov, kar kaže na to, da današnji učni načrt to tematiko zelo slabo vključuje in tudi mladi se zelo malo zanimajo za svojo preteklost in korenine. Pozitivno pa sem bil presenečen nad starejšimi generacijami, ki so obdržale največ znanja o poznavanju slovanskega poganstva.

4.2. Intervju

Izprašal sem pripadnika slovenske poganske skupine Nejca Petriča.

- **Kdaj in kako ste se seznanili s staroslovansko vero?**

S staroslovansko vero sem se seznanil preko zgodovine, ko sem raziskoval zgodnjo zgodovino Slovencev. Dokončno pa sem se seznanil, ko mi je prišla v knjižnici v roke knjiga Skrivnost in svetost kamna avtorja Pavla Medveščka. Takrat sem spoznal, da je pravzaprav stara vera bila živa še tako rekoč predvčerajšnjim in to v krajih, kjer jaz živim (Primorska). Čeprav sem že prej živel in razmišljal kot staroverec, sem šele s pomočjo virov samega sebe prepoznal kot staroverca.

- **Ali imate rajši baltiško ali rusko slovansko vero?**

Najprej našo, slovensko staro vero. Tako ruska kot baltske stare vere pa so nam sorodne, saj so etnične religije, prav tako tudi hrvaška, poljska in ostale slovanske stare vere.

- **Kako je staroslovanska vera v primerjavi z drugimi slovanskimi državami razširjena pri nas?**

V primerjavi z nekaterimi državami bolj razvita, z drugimi pa manj. Verjetno nekje vmes. Nimamo uradno registrirane staroverske skupnosti, kot npr. Poljaki, Rusi ali pa Ukrajinci. Imamo pa neformalno združenje, v katero se povezujemo staroverci. Koliko sam osebno poznam sodobno slovansko staroverstvo, je pri nas gotovo bolj razvito, kot pa npr. pri Hrvatih, Srbih. V Srbiji sicer imajo ogromno knjig na to temo, veliko tudi prevedenih, nimajo pa aktivne staroverske skupine, ki bi imela staroverska praznovanja. Manj smo odmevni kot npr. Ukrajinci, kjer je stara vera splošno priznana, imajo tudi v centru glavnega mesta Kijev postavljen kip Peruna in Svetovida. Prav tako so Rusi zelo močni in Poljaki, oboji imajo več skupin, znane svečenike. Še bi lahko našteval, to je stvar debate.

- **Na kakšne načine se v današnjem času podoživlja staroverstvo?**

Staroverstvo danes ni enako, kot je bilo pred 100 leti, saj tudi tisto staroverstvo pred 100 leti ni bilo enako tistemu pred 1000 leti. Rodna vera ni takšna, kot so abrahamske religije, kjer so strogi predpisi, ampak je bolj gibljiva in se razviva. Danes staroverstvo živi na osebni ravni ljudi, ki se čutijo pripadniki rodni veri prednikov, kolektivno pa se praznuje štiri praznike, dva solsticija in dvoje enakonočij, ki se jih počasti s kresovi. Solsticija sta Božič Svarožič in Kresnik, enakonočja pa Jurij Jarilo in Mara. So tudi še drugi prazniki, nekateri bolj lokalni.

Bistveni pa je staroverski pogled na svet, to se »podoživlja« vsak dan, način razmišljanja, dojemanja in delovanja.

- **Kdo je ustanovil prvo staroslovansko skupino oziroma župo v Sloveniji?**

Nekako pred šestimi, sedmimi leti sta vzporedno začeli delovati dva kroga starovercev, »župi«, ena okrog Matjaža Anžurja v Ljubljani oziroma na Dolenjskem, druga pa na Idrijskem okoli Nejca Petriča.

- **Koliko članov staroverstva naj bi bilo danes? Ali so po starostnem razredu to predvsem starejše ali mlajše generacije?**

Nimamo članstva, ker nismo uradno registrirani, zato ne vemo koliko ljudi se identificira kot staroverci; so pa vseh generacij, manj je mlajše generacije, največ je odraslih in starejših ljudi.

- **Kakšne so naloge in ugodnosti oziroma prednosti članov – starovercev?**

Ne obstajajo nikakršne naloge, ugodnosti ali zapovedane dolžnosti. Obstaja staroverska filozofija, ne obstaja pa nobene prisile, zapovedi. Vera je svobodna odločitev in goji jo vsak posameznik kakor misli, da je zanj najboljše.

- **Ali se vam zdi, da je med Slovenci kaj zanimanja za slovansko verstvo?**

Nekatere prav gotovo zanima, saj v njej vidijo svoje religiozno premišljevanje. Mnoge zanima povsem ljubiteljsko, saj je to del njihovih korenin, prednikov. Zanimanje se kaže na povsem umetniškem nivoju, saj je bilo do sedaj objavljeno že mnogo umetniških del, kar kaže, da ljudi edina avtohtona vera na Slovenskem zanima, npr. več dokumentarnih filmov o staroverstvu, dva celovečerna filma, ogromno število leposlovnih knjig, v katerih staroverstvo predstavlja pomemben del knjige, pa kipi, slike in še bi lahko naštevali.

- **Na kakšen način Slovence seznanjate s poganstvom ter koliko ga ti že poznajo?**

Naš namen ni misijonarski, zato niti ne izvajamo niti ne seznanjamo ljudi s staroverstvom na klasičen način. Kogar zanima, dobi nas in ne mi njega. Tako je bilo največkrat do sedaj. Včasih pa tudi kakšen mimoidoči opazi naše dejavnosti, ki jih izvajamo zase in objavljamo na naši spletni strani. Tako ali drugače se pojavimo kje v javnosti, vendar nase ne opozarjamo. Vsakemu, ki ga zanima, pokažemo in povemo, kaj počnemo, nikomur pa tega ne vsiljujemo.

Slovenci na splošno slabo poznajo staroverstvo, saj jih šolstvo o tem, žal, ne pouči dovolj. Nekateri poznajo glavna božanstva, kaj več pa praviloma ne.

Kot je Nejc Petrič povedal, so tudi rezultati ankete pokazali, da Slovenci slabo poznajo staroverstvo. Poleg tega je ob pregledu učnega načrta možno tudi potrditi, da šolstvo ljudi ne poučuje o tej tematiki, ampak uči več o grški in rimski mitologiji. Govor je le o pokristjanjevanju in od posameznega učitelja je odvisno, koliko se bo poglobil v stare slovanske bogove.

4.3. Razprava

Raziskovanja sem se lotil s pregledom mitološke in etnološke literature. Pregledal sem tudi veliko spletnih strani različnih poganskih društev in enciklopedij, iz katerih sem izvedel, da smo Slovenci svojo mitološko izročilo pridobili z mešano različico vzhodno- in zahodno-slovanskih poganskih izročil, ki pa sta se v času zgodovine zelo spreminjali zaradi krščanskega vpliva. A kljub temu se je bolje ohranil Vladimirjev ruski panteon, ki je prišel iz slabše razvitih držav. Ta je vključeval Peruna, Velesa, Dažboga, Svaroga, Mokoš in Simargla. K tem bogovom pa se lahko na podlagi folklornih virov in pa zapisov koledarja prištejejo še Morana, Jarilo in Lada.

Nasprotno pa je malo bogov, ki bi se ohranili iz baltskega verovanja in še ti so samo predrugačena imena različnih vzhodnoslovanskih božanstev. Zanimivo je, da se je poganstvo do današnjih dni ohranilo predvsem s pomočjo krščanstva, ki je pustilo nemalo dokazov nestrpnosti do starih ver. Ohranilo se je s pomočjo svetnikov in praznikov, ki jih je krščanstvo v svoji lakomnosti preslabo zakrilo. Poleg tega pa se je tudi ljudstvo nenehno vračalo k svoji pravi tradicionalni veri in jo tako preživljalo.

Z anketiranjem prebivalcev Šaleške doline sem želel izvedeti, koliko znanja o poganstvu še Slovenci imajo. Z anketo sem potrdil dve hipotezi. Starejši ljudje imajo veliko večje znanje o poganstvu. Dokaz je možno iskati tudi v učenju v šoli, kajti ob pregledu učnega načrta iz časa Jugoslavije, sem videl, da so ljudje nekoč še morali prebrati knjige, kot je Pod svobodnim soncem, kjer je ogromno poganskih prvin.

V učnem načrtu današnje mladine pa je o temi staroverstva zelo malo namenjenih ur. Omenja se le pri delu Krst pri Savici, s čimer sem potrdil še eno trditev, da je eden poglavitnih vzrokov nepoznavanja slovanske vere to, da jo šola zanemarja in mlade generacije poučuje o drugih poganskih izročilih, kot sta grški in rimski, tako da dijaki štejejo za staroslovenske praznike Prešernov dan, ki je bil narejen stoletja po padcu poganstva kot osnovne vere. Še bolj pa je žalostno, da poznajo mitološka bitja kot so (vampirji, volkodlaki, čarovniki) ter pripisujejo njihov izvor ameriškemu filmskemu trgu.

Za intervju sem navezal kontakt z Nejcem Petričem, pripadnikom staro verske župe. Kjer sem izvedel, da staroverstvo v današnjih časih še živi s pomočjo dveh društev na Slovenskem, je pa zelo slabo razvito. Vera ni registrirana, zato lahko deluje samo v ozkih krogih društva. Tako sem ovrgel še drugo hipotezo. Kajti v Velenju trenutno ni še nobenega društva, čeprav bo mogoče po mnenju Nejca nekega dne mogoče zaživelo. Mogoče tudi zato, ker bi naj ime Velenje izviralo od boga podzemlja Velesa.

Rezultati raziskovalne naloge me niso presenetili, saj so dokazali moje mnenje, da se znanje o zgodovinskih obdobjih z leti zmanjšuje. A tukaj posveti pozitiven žarek iz vzhodnih držav Evrope, ki kaže, da le ni tradicija tako izgubljena, kot se mogoče zdi na prvi pogled.

5. Sklepi

Z raziskovalno nalogo sem ugotovil, da mlajši ljudje Šaleške doline ne poznajo staroverstva in le malokateri zna naštetih osnovnih značilnosti slovanskih bogov ali bitij. To znanje pa se počasi stopnjuje s starostno in izobrazbeno lestvico, kjer nazadnje nanese, da je pozitivnih odgovorov v povprečju več kot pa negativnih. Verjetno še dandanes nosijo redke spomine, ko so se morali v šoli učiti o raznih poganskih mitih in značilnostih bogov.

Zanimivo se mi zdi tudi to, da se v nasprotju z grškimi bogovi slovanske le redko omenja ter smo tako kot pri mnogih drugih rečeh tudi tukaj pričeli z odvracanjem pomembnejšega dela naše kulture. Zanimivo je tudi to, da se v današnjih črnih dnevih še pojavljajo društva in glasbene skupine ter nas tako spominjajo na trpljenje in radost naših prednikov.

6. Povzetek

Za raziskovalno nalogo »Slovanski bogovi in poznavanje le teh v Šaleški dolini« s področja zgodovine sem se odločil iz radovednosti in zanimanja. Poleg tega me je zanimalo, koliko ljudi v Šaleški dolini še pozna prastare običaje naših prednikov. V nalogi sem se osredotočil na slovanske bogove, konkretno na vzhodno- in zahodnoslovanske bogove ter baltiške bogove. Tako sem se odločil zato, ker smo Slovenci prevzemali bogove tako enih kot drugih narodov. To je dokazano na podlagi tega, da so v Sloveniji odkrili svetišča Peruna in še nekaterih drugih vzhodnoslovanskih bogov. Poleg tega pa imamo pri nas tudi ostanke baltiških bogov, kot je na primer Živa. Pri raziskovanju sem si pomagal z različnimi hipotezami in metodami. Na osnovi anketiranja sem ugotovil, da se ljudje zavedajo, da je krščanstvo prevzelo veliko stvari iz poganstva, a poleg tega le malokdo ve kaj dosti o verovanju prednikov. Nato sem se posvetoval s staroversko župo Nikrman ter v raziskovalni nalogi uporabil intervju z njihovim predstavnikom Nejcem Petričem. Upam, da bo raziskovalna naloga služila kot pomoč pri obnovitvi oziroma preučevanju slovanskega poganstva na slovenskih tleh.

7. Zahvala

Zahvaljujem se mentorici prof. Petri Mastnak za vzpodbudo in pomoč pri ustvarjanju raziskovalne naloge, prof. Sonji Lubej, ki je nalogo lektorirala, prof. Vlasti Leban, ki mi je pregledala in uredila angleški povzetek, sestri Katji Hudovernik za nenehno pomoč in podporo pri raziskovalni nalogi.

Še posebno pa bi se zahvalil Nejcju Petriču, ki je prispeval intervju.

8. Priloge

8.1. Anketa

Pozdravljeni!

Moje ime je Matic Hudovernik in sem dijak Elektro in računalniške šole Velenje. Zanima me, kako so ljudje v današnjem času seznanjeni s staroverstvom (slovansko poganstvo). Zato bi Vas prosil, da si vzamete 5 minut časa ter rešite anketo in mi s tem pomagate pri izdelavi raziskovalne naloge.

Spol:

• Moški	• 10–14 let	• Osnovna šola
• Ženski	• 15–20 let	• Poklicna srednja šola
	• 21–29 let	• Tehniška šola ali gimnazija
	• 30–50 let	• Visoka ali višja šola
	• 51–60 let	• Univerzitetna ali več
	• 61+	

Izobrazba:

Starostna skupina:

- Ali ste že kdaj slišali za staroverstvo – ajdovstvo? V primeru, da ste obkrožili DA, pojasnite pojem.
 - Ne
 - Da _____
 - Koliko slovanskih mitoloških bitij znate naštetih? Na črto napiši ime bitja.
 - 0
 - 1–3, _____
 - 4–6, _____
 - Več kot 6, _____
 - Ali bi znali naštetih vsaj 3 slovanske praznike? V primeru, da ste obkrožili DA, naštejte praznike.
 - Ne
 - Da _____
 - Ali poznate izraz »mora me je sesala«? Na črto napišite, kaj pomeni in od kod izvira?
 - Ne
 - Da _____
 - Ali bi znali povedati še kakšen drug slovanski rek? V primeru, da ste obkrožili DA, ga napišite na črto.
 - Ne
 - Da _____
 - _____
 - Ali znate naštetih 3 predkrščanska slovanska imena?
-

Od kod je prišlo slovensko ime za Božič? Obkrožite pravilen odgovor.

- Bog malega sonca – Svarogovega sina Svarožiča (malega boga)
- Poimenovanje cerkve za Marijino odrešenje
- Ime rimskega boga vojne

7. Dopišite eno izmed navedenih števil k naslednjim bogovom - bitjem:

A. Morana_____
B. Kresnik_____
C. Veles_____
D. Perun_____
E. Triglav_____
F. Rusalka_____
G. Volkodlak_____
H. Vesna_____
I. Živa_____
J. Kurent_____

1. Troglavi bog – vladar nebes, zemlje in podzemlja, svetlobe in teme
2. Boginja smrti, zime in teme
3. Bog poletja, vladar svetovne gore, bog ognja
4. Boginja plodnosti
5. Boginja pomladi
6. Bog razdudanosti, preganjalec zime
7. Človek, ki se ponoči spremeni v volka.
8. Utopljeno dekle, ki je po smrti postala vodna vila.
9. Bog živine, pašnikov, plodnosti, poljedelcev
10. Bog groma, dežja in kralj bogov

9. Viri in literatura

Kropej, M. 2008. Od ajd do zlatoroga, Celovec, Mohorjeva založba, str. 9–305.

Ovsec, D. 1991. Slovanska mitologija in verovanje, Ljubljana, DOMUS, str. 9–175.

Dr. Šmitek, Z. 1999. Mitološko izročilo Slovencev, Ljubljana, Študentska založba knjiga, str. 9–215.

<http://www.ajdi.org/staravera.html> (30. 12. 2011–25. 2. 2012).

<http://www.starisloveni.com/English/index.html> (30. 12. 2011–25. 2. 2012).

<http://www.zrss.si/default.asp?rub=1531> (30. 12. 2011–25. 2. 2012).

http://en.wikipedia.org/wiki/Slavic_mythology (30.12.2011–25.2.2012).

http://sl.wikipedia.org/wiki/Slovanska_mitologija (30. 12. 2011–25. 2. 2012).

<http://www.pantheon.org/> (30. 12. 2011–25. 2. 2012).

<http://1000petals.wordpress.com/2010/10/30/mokosh-the-russian-goddess-lakshmi/>
(25. 1. 2012–20. 2. 2012)..

<http://www.paganspace.net/group/knowthyself/forum/topics/1342861:Topic:236882>
(25. 2. 2012–3. 3. 2012).